

Fig. 1. Gevninge. Ydre, set fra Sydost.

E. M. 1941

GEVNINGE KIRKE

VOLBORG HERRED

Kirken er nu *Anneks* til Herslev i Sømme Herred, men var i Christian 3.s Tid annekteret til Svogerslev¹. Indkomsterne af Kaldet var ved Klemmebrevet 1555 tillagt Kapellanen ved Trinitatis eller Graabrødre Kirke i Roskilde², der havde Jus patronatus³. I 1600'rne tilhørte denne Kronen⁴, som 1673 overdrog Gevninge Kirke, der nu var annekteret Herslev, til Rentemester Heinrich Müller⁵. 1690 blev begge Kirker overdraget fra Kronen til Krigskommissær Gothard Braëm under Forudsætning af, at Heinrich Müller eller hans Arvinger opgav deres Rettigheder⁶. Braëm (sml. Begravelse, S. 880) havde ligeledes 1690 købt Lindholm, og Kirken horte siden under denne Gaard, blandt hvis Ejere var Etatsraad S. Wildschütz (sml. Begravelse). 1749 kom Kirken med Gaarden under Stamhuset Lindholm, blandt hvis Besiddere var Major Mogens Scheel von Plessen (sml. Kalk, S. 877) og Mogens Joachim Scheel von Plessen (sml. Klokke Nr. 2). Kirken hører endnu under Lindholm.

Efter *Sagnet* korte Braëm efter sin Død hver Nat fra Gravkapellet til Lindholm⁷.

Kirken ligger paa en lille Højning ved Lejre Aa, i Byens nordlige Udkant og nær Sognets Østgrænse. Kirkegaarden, der har ret stærkt Fald mod Nord-øst, er udvidet i Vest og hegnes af nyere Kløvstensdiger. I Syd er der tre falsede

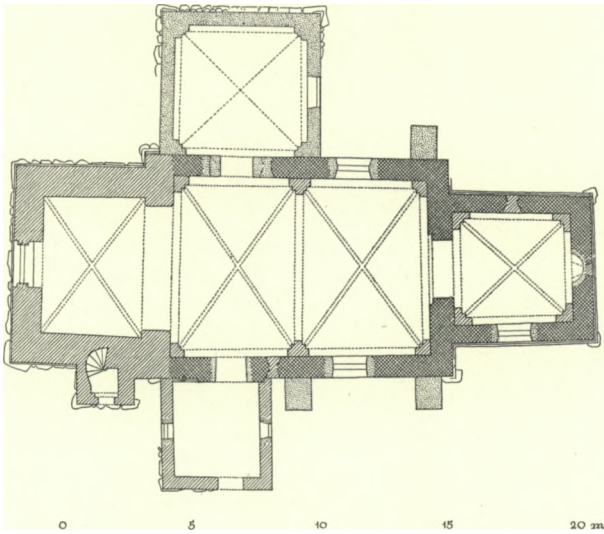

Fig. 2. Gevninge. Plan. 1 : 300. Maalt af C. G. S. 1935.

Munkestenspiller, som er Rester af en senmiddelalderlig Portal med Køreport og Laage.

Bygningen bestaar af senromansk Kor og Skib med to gotiske Tilbygninger: Taarn i Vest, muligvis fra 1514, og Vaabenhus foran Skibets Syddør, og endelig paa Skibets Nordside en Tilbygning fra 1698. Orienteringen er korrekt.

Med Undtagelse af Vestgavlen staaer den *senromanske Kirke* endnu bevaret. Materialet er *Munkesten* i Munkeskifte, ikke sjældent dog med tre Løbere paa Række; Stenene er usædvanlig tykke: ca. 10 cm (10 Skifter 114 cm), og har oprindelig staaet blanke med ryggede Fuger. Indervæggene, der dækkes af et tyndt Pudslag, har udglattede Fuger. Saavel Korets som Skibets Mure har over de fremspringende Syldsten en profileret Sokkel: nederst Skraakant og tre Skifter derover en Rundstav under Hul-Led; Sokkelen er dog delvis bort-hugget og iagttages bedst paa Korgavlen og Vest for Skibets Syddør. Skibets romanske Murhøjde mellem Sokkel og Gesims er ca. 4,2 m. Af de oprindelige Døre er den søndre, der sidder i et 13 cm fremspringende, rektangulært Felt, som foroven er afdækket med skraafasede Sten, omdannet i Lysningen, og den nordre helt forsvundet ved Gennembrydningen til Kapellet. I Korets Øst- og Nordmur ses oprindelige, med Munkesten tilmurede Vinduer (ca. 154 x 57 cm), hvis rundbuede Halvstens Stik har Prydskifte af Løbere. Skibet synes i hver Langmur at have haft to Vinduer, af hvilke kun det vestre Par er bevaret; Nordvinduet, der ses fra Kapellets Loft, er af samme Type som Korets, men mindre (ca. 102 x 57 cm). Koret har under Gesimsen og i Gavlens Fodlinie en flad Buefrise, som er stærkt forhugget paa Sydmurens vestlige

Del og næsten helt forsvundet i Nord; Buerne hviler paa smalle, delvis profilerede Konsolsten. Over Frisen er den glatte Korgavl urørt, med lave, uafdækkede Kamme. Ogsaa Skibets Østgavl er glat, uden Kamme, med en sikkert oprindelig, men noget omdannet, nu plankeafdækket Aabning til Korets Loft.

Koret har fra første Færd været dækket af et kuppelagtigt *†Helstenshvælv*, af hvilket der er bevaret nogle forhuggede Murklodser i Hjørnerne over det nuværende Hvælv; de anvendte Sten, der er meget store og slet brændte, svarer ganske til Stenene i Skibets Østgavl, der paa Østsiden bærer Spor efter et romansk Spærfag. I Skibets Overvægge sidder enkelte Bjælkeender fra det oprindelige, flade Loft, og helt mod Øst, delvis indmuret i de yngre Hvælv, ligger der en hel Loftsbjælke, der foroven har Udskæringer for et romansk Spærfag og med Sømspor fra Loftsplankerne paa Undersiden.

Ændringer og Tilføjelser. Overhuelning af Kor og Skib. Muligvis endnu før 1400 er der i Koret blevet indbygget et nyt Hvælv, der paa den nederste Trediedel har Helsten tykke Kapper, og samtidig hermed eller lidt senere blev Skibet overhælvvet med to Fag, alle Krydshvælv, som hviler paa dobbeltfalsede Vægpiller, Helstens Buer, mod Nord og Syd spidse, den østre rund og den vestre kun svagt tilspidset; Ribberne er Halvstens. I Kapperne, der alle er ret flade, er der anvendt en Del Kridt; ingen Overribber.

I det lave *Taarns* Nordmur findes en Kridtkvader med Indskriften »anno Domini m d XIII«*»,* der muligvis angiver Aaret for Taarnets Opførelse. Murene, der er af Munkesten, forneden med Bælter af Kridtkvadere, hviler paa en svær Kampestenssyld, hvorover det nederste skraakantede Led fra Skibets Sokkel er ført igennem. Taarnrummet aabner sig til Skibet med en høj, spidsbuet Arkade, hvis Kragbaand har skraafaset Over- og Underkant; Vangernes Kanter er ligeledes afasede og umiddelbart under Kragbaandene forsynet med en lille Hjørneknop. I Vest er der et højt, spidsbuet, i Lysningen omdannet Vindue, der indvendig sidder i en ligeledes spidsbuet Helstens Blænding, som omtrent gaar til Gulvet. Rummet dækkes af et i Væggene indbygget Krydshvælv, hvis Halvstensribber i Vest hviler paa Kridtstenskonsoller af Form

V. H. 1931

Fig. 3. Gevninge. Ribbekonsol i Taarnrum (S. 876).

V. H.1931

Fig. 4. Gevninge. Kaikmaiet Labyrint paa Triumfvæggen over Hvælvet (s. 876).

som Mandshoveder (Fig. 3). Kapperne er ret stærkt puklede; lette Halvstens Overribber med Trinkamme af Løbere. Trappehuset i Syd har fladbuede Døre, rund Spindel og Loft af udkragede, fladbuede Binderstik. Fra det mørke Mellemstokværk fører der en fladbuet Dør til Skibets Loft. Der findes ialfald nu intet Klokestokværk, og Klokkerne er ophængt i Taarnets Tagrum, hvis glatte Gavle med spidsbuede Glamhuller, Top- og Fodtinder stammer fra for-

Aarhundredes sidste Halvdel. Indtil da stod τ_{aa} rnet med to »Fjellegavle og Kviste«, der flere Gange nævnes i

Regnskaber og Synsforretninger fra Tiden mellem 1620 og 1862.

Vaabenhuset er af Munkesten i Munkeskifte. Den rundbuede Dør er forskudt noget mod Øst og sidder lige for Skibets Dør. Gavlen er glat, kun brudt af en smal Glug, Langmuren har Retkantgesims og nye, fladbuede Vinduer.

Den *nordre Tilbygning*, der er opført 1698 som Gravkapel (sml. S. 880), benyttes nu som Sakristi. Materialet er overvejende smaa Sten, men i de nedre Mure, særlig mod Øst, ses dog en Del Munkesten, der synes at ligge i Munkeskifte vekslende med polsk Skifte, og som kan være Rester af en middelalderlig Bygning paa samme Sted. Til den tøndehvælvede Gravkælder er der i Øst og Nord smaa, fladbuede, tilgitrede Lysglugger, og til Rummet ovenover har der i Øst været et fladrundbuet Vindue, som nu er erstattet med et retkantet. Rummet dækkes af et Krydshvælv, hvis skarpe Grater er ført til Gulvet som Halvstens Fremspring; de Helsten dybe, rundbuede Skjoldbuefelter er udformet som Bænkeblændinger. Ind til Kirken spores en lille, rundbuet Arkade, hvori der senere er indsat en smallere Empiredør.

Hele Kirken staar nu med hvidtede Mure og teglhængte, nye Tagværker. Kor og Skib har rektangulære Vinduer i fladbuet Spejl, antagelig fra 1700'rne. Skibets Støttepiller er nye, men før disse opførtes, fandtes der ved Skibets Sydøsthjørne en ca. 3 m fremspringende Stræbepille med Sprængbue. Den rundbuede Alterniche i Korets Østvæg er samtidig med Alteropbygningen fra 1806.

Kalkmalerier. Paa Triumfvæggen over Hvælvingerne ses paa hver Side af Korbuen en med rødbrune Streger malet Labyrint (Fig. 4).

V. H. 1931

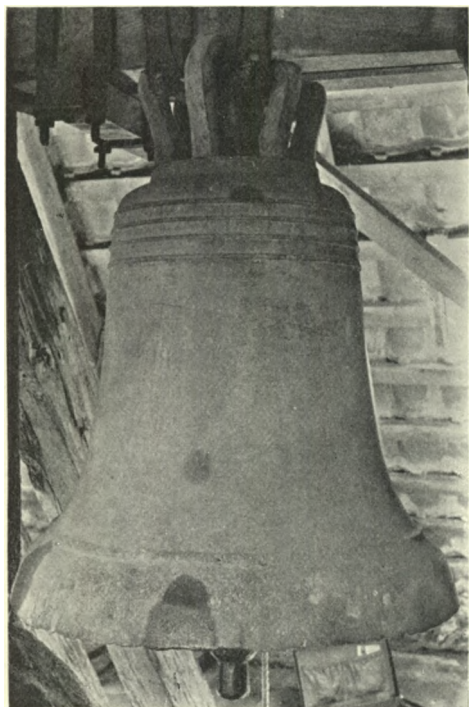
Fig. 5. Gevninge. Alterkalk 1808 og barok Oblatøske (S. 877).

INVENTAR

Det cirkelrunde *Alterbord* af Brædder er anbragt i en *Alteropbygning* i Empire fra 1806, af Fyr, formet som en paa Gulvet staaende rundbuet Niche, der flankeres af joniske Halvsøjler. Foran Nichen staar paa Alterbordet et Trækors. Over den konsolprydede Gesims og Attikaen krones Tavlen af et Topstykke, dannet af to ovale Medailloner med reliefskaaret MS P⁸ og GP under en fælles Adelskrone og flankeret af to Smaaengle af Stuk med Trompeter; en tredie Engel fornedet mellem Medaillonerne holder et Skriftbaand med reliefskaaret 1806. Stafferingen er den oprindelige, graaligt med lidt rødbrunt, blaat, grønt og Guld; Nichen er blaa.

†*Alterklæder*. 1) Af Poncefløjl (rødt Fløjl) med en stor Sølvplade, hvori en Urokse og derover Sølvbogstaver H F C v P (Hr. Frederik Christian von Plessen, Ejer af Lindholm). 2) Skænket 7. Aug. 1757 af Generalinde v. Plessen til hendes Mands Fødselsdag, af allerfineste burgundisk Fløjl besat med dobbelte Sølvgalloner og en stor udarbejdet Sølvplade med Plessens Vaaben og Bogstaverne F C v P 1757 (Præsteindb. 1758 og 59).

Altersølv. *Kalk* (Fig. 5) i Empire fra 1808, 19,5 cm høj, svarende til Jyllinge (S. 768). Paa Bægeret graverede Guirlander og Blade samt to Medailloner, den ene med MSP, den anden med A M P (Mogens Scheel v. Plessen og Hustru Anna Margrethe) og om Randen Kursiv: »Givet af Lindholms Herskab,

E. M. 1946

Fig. 6. Gevninge. Klokke (S. 879).

denne Kalk og Fad til Gjevninge Kierke 1808«; Mestermærke for M. J. Klarschow (Bøje 790). Under Foden graveret: Yog 29 Lod 3 q. Samtidig, glat *Disk*. †*Kalk* og †*Disk* bar Erik Mortensen⁹ (Godovs) fædrene og mødrene Vaaben samt EMB og M D (Præsteindb. 1758). *Oblatæske* (Fig. 5) i Barok, o. 1675, trind, Tvm. 9 cm, med drevne, storbladede Barokornamenter paa Siderne og paa Laaget et Relief af en siddende Kvinde med to Børn og i venstre Haand et Hjerter med Kors (Kærligheden); under Bunden Augsburgs Byvaaben og Mestermærke muligvis for Hans Peters (død 1672) eller Hans Christofi Petters¹⁰ (død 1677).

Alterstagerne er moderne Kopier efter gotiske Stager.

†*Messehageler*. 1) Af rødt Fløjl eller Gyldenstykke, skænket af F. C. v. Plessen. 2) Skænket 1757 af F. C. v. Plessens

Hustru, af burgundisk Fløjl med dobbelte Sølvgalloner (Præsteindberetning).

Alterskranke af Smedejern, sikkert samtidig med Alteret.

Døbefonte. 1) Romansk, af Granit, Roskildetype¹¹; Kummen, Tvm. 75 cm, har Tovstav foroven og cementfyldt Afløbshul, Foden er ny. Fonten fjernedes 1806 fra Kirken og stod i Herslev Præstegaards Have¹², indtil den 1930 opstilledes i Koret.

2) I Empire, samtidig med Kirkens øvrige Inventar, af Træ, og formet som en kanneleret Søjlestump paaen firkantet Plint; foroven er anbragt et Fad dækket af et Trælaag, der krones af en Urne. Plintens ene Hjørne er skraat af skaaret og Søjleens tilsvarende Side er glat, af Hensyn til Anbringelsen i et Hjørne. Rødmalet med Guld. Nu i Sakristiet. 3) 1885, af Sandsten. I Sakristiet.

Daabsfade. 1) 1782, af Tin, med graverede Versaler: »Gjevninge Kjerke«; under Bunden Mestermærke for Hans Michelsen Sperling¹³ 1782, desuden en kronet Rose med Københavns Mærke og samme Mesternavn samt et Skriftbaand med: »Kiøbenhavn«. 2) Nyere. 1616 købtes et stort †Tinfad (Rgsk.).

Daabskander. 1) Af Tin, chokoladekandeformet. 2) 1862, af Tin, med graveret Skriveskrift: »Gjevninge Kirke«; stemplet: Hans Høy.

†*Fontegitter*. Døbefonten stod tidligere i Sakristiet og var omgivet af et udskaaret Tralværk (Præsteindb. 1758).

Prædikestol i Empire, cylindrisk, med rektangulære Fyldinger af forskellig Bredde, den midterste med ovalt Spejl; Frisen har Rudemønster i Relief. Glat, buet Underbaldakin. Samtidigt Opgangspanel og rund, hvælvet Himmel kronet af en Vase og støttet af to Konsoller, der flankerer det buede Rygpanel. Stafferingen svarer til Alterets; Fyldingerne har gyldne Ornamentter. Himmels Underside er blaa med gylden Straalesol hvori et Gudsøje. Paa den gamle †*Prædikestol* stod to Vaaben, det ene med et Heste- eller Hindehoved og »Erich Mortensøn F.«, det andet med to krydslagte Pile og »Erich Mortensøn M.«, dvs. Erik Mortensen Godovs fædrene og mødrene Vaaben; (Præsteindb.).

Stoleværk i Empire, samtidigt med det øvrige Træværk. Gavlene er flad-buet afsluttet, med glat Spejl og aftrappet Gesimsliste. Indgangspanelerne har seks Fyldinger. Graalige med lidt rødbrunt og blaat. Fra Kirken stammer vistnok en *Trekantgavl med Englehoved, nu i Nationalmuseet; muligvis har den siddet paa en Prædikestolsdør.

Præstestol i Empire, med store firkantede Fyldinger og kronet af en gennembrudt Frise af spinkle, krydsende Rundbuer. Staffering som Stoleværket. I Korets Nordøsthjørne.

Dørindfatningerne i Kirkens Indre er i Empire med kannelerede Poster og Tandsnitfrise foroven.

Dør fløj fra 1600'rne, rundbuet, af vandrette Egeplanker naglet til seks lodrette Planker med store smedede Søm. Mellem Skib og Vaabenhus.

Pengebøsse i Empire, af Blik, formet som en lodret halveret Urne; har siddet paa et Stolestade. Nu i Sakristiet.

Salmenummer-Table i Empire, sikkert samtidig med det øvrige Inventar.

†*Lysekroner*. Af to store Glaslysekroner fra 1700'rne findes nogle Stumper i Sakristiet.

Klokker. 1) (Fig. 6) 1300'rne, skriftløs, med kantede Hanke og fire Ringe om Halsen samt een over Slagranden. Tvm. 69 cm (Uldall 53).

2) Versaler mellem Bladfriser: »Støbt af S. H. Hornhaver paa Frederikswerk 1823«. Paa Klokkelegemet: »Mogens Joachim Scheel von Plessen« og graveret: »Wægt 688 @«. Tvm. 86 cm.

Ved Klokkeskatten 1528 afleveredes en - \Klokke.

GRAVMINDER

Gravsten. O. 1734. Dorte Bredal, død 1734 i sit 34. Aar efter et kort Ægteskab med Knud Lerke, Forpagter paa Lindholm; derefter Mindevers, underskrevet SK. Ølandsk Kalksten, 130x80 cm, med fordybet Kursiv, Navnene med store Skønskriftbogstaver. Stenen, der foroven er afsluttet med et tredelt Bueslag, kantes af Akantusblade, forneden Dødssymboler, foroven en

fordybet Cirkel med Timeglas. I Vaabenhusets Vestmur. Stenen laa tidligere i Gulvet foran Korbuen, omgivet af en bred Egetræsramme.

†*Gravsten*. O. 1671, over Murmester Anders Andersen, begravet 1671. Stenen, der laa i Gulvet, fjernedes og itusloges ved Gulvets Omlægning¹⁴.

Begravelse. Under det 1698 byggede Kapel (S. 876) findes en nu tilmuret Begravelse med en Del Kister:

1) Etats-, Justits- og Kammerraad Gothard Braëm, Overkrigskommissær, Herre til Lindholm, født i København 26. Juli 1649, død 1702.

2) Etats-, Justits- og Kancelliraad Severin Wildschytz, ved Ægteskab 1704 med førnævntes Enke Herre til Lindholm, født i Malmø 1665, hvor Faderen var Borgmester, død 23. Dec. 1726.

3) Deres Hustru Anna Catharina Werdelmann, født i København 10. Marts 1667, død 5. April 1727.

Desuden fandtes en Del Barnekister, bl. a. Gothard Braëms to Sønner, Frederik (1685—1703) og Peter Resen (1688—1709). Begravelsen benyttedes senere af den Scheel-Plessenske Familie paa Lindholm¹⁴.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1666—19 (RA), 1616—72 (LA). — Synsforretning 1620 (RA), Synsprotokoller 1812—19, 1820—22, 1823—53, 1854—84 (LA). — Præsteindberetning til Hofman 1758 og 1759 (LA). — Museumsindberetninger af K. Bahnson 1883, Christen Borch 1917, Hugo Matthiessen (uden Aarstal). Revideret af E. Moltke, Elna Møller og Kirsten Weber-Andersen 1945.

J. Kornerup: Notebog VIII. 1895—96. S. 12 (NM).

Christian Tobiassen: Gjevningebogen, ved Gunnar Knudsen, i AarbKbh. 1914. S. 121—23.

¹ Kane. Brevb. 7. April 1590. ² Rørdam: Danske Kirke-
love I, 436. ³ Sjællands Stiftsbog 1567 (LA). ⁴ Forteg-
nelse vedk. Kirker og Sognekald 1630—1702 (RA). ⁵ Kronens
Skøder II, 399. ⁶ Kronens Skøder III, 55. ⁷ Optegnelse i
Dansk Folkemindesamling. ⁸ Henvise til Mogens Scheel
v. Plessen, Ejer af Lindholm. ⁹ Erik Mortensen fik 1568
Lindholm i Forlening; han var død 1588. Danmarks Adels
Aarborg IV, 31. ¹⁰ M. Rosenberg: Der Goldschmiede Merk-
zeichen, 1911. S. 97. Nr. 376. ¹¹ Mackeprang: Døbefonte,
S. 405. ¹² AarbKbh. 1914. S. 122. ¹³ Tidsskrift for Industri.

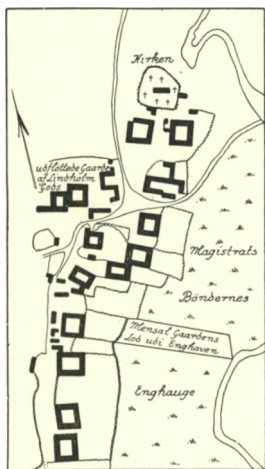

Fig. 7. Gevninge 1783. 1906. S. 76. ¹⁴ AarbKbh. 1914. S. 123.